

Dan JONES, *Crusaders. The Epic History of the Wars for the Holy Lands*, Viking, London, 2019., xxxvii+426 str.

Poznati velški (engleski) povjesničar Dan Jones u svojoj šestoj knjizi *Crusaders. The Epic History of the Wars for the Holy Lands* opisuje povijesna zbivanja na istočnim obalama Mediterana, počevši od 1096. godine. Nakon posvete stanovitom Walteru, stavljen je epigraf Adama iz Bremena: »U onim danima ljudi su jednako brinuli o krznima kao i o svojim besmrtnim dušama.«

Neki dijelovi knjige (str. xv–xxv) i autorov uvod u djelo (str. xxxiii–xxxvii) prethode trima velikim dijelovima: *Trial by Ordeal* (1–106), *Kingdom of Heaven* (107–223) i *The Harvest of the Earth* (225–364), od kojih svaki sadrži devet poglavlja. Slijedi ih epilog (366–371) naslovljen »Crusaders 2.0«, popis ilustracija i njihovih tumačenja, tri »Dodatka« (popis kraljeva i kraljica Jeruzalema, popis papa i popis bizantskih careva) te »Bibliografija« (401–407).

Prvi dio *Trial by Ordeal* sadrži devet poglavlja u kojima autor opisuje razdoblje i događaje koji su svojom složenom povezanošću polako doveli do Prvoga križarskog rata i pada Jeruzalema tijekom ljeta 1099. godine. Poglavlje naslovljeno »The Count and the Imam« (3–9) ocrta lik grofa Rogera od Sicilije, njegovu diplomatsku vještinu u opadanju i njegovo osvajanje Sicilije, drugo poglavlje naslovljeno »Poets and Party Kings« (11–20) prikazuje osvajanje Sicilije iz perspektive Ibn Hamdisa i njegove obitelji koja je pošla u izbjeglištvo na Zapad, u Seville, a treće poglavlje naslovljeno »Empire Under Siege« (21–29) opisuje događaje koji su nastupili u Carigradu po rođenju princeze Ane Komnen 1083. godine. Ostala poglavlja nastavljaju naraciju iz perspektive: pape Urbana II. [»Deus Vult!« (30–41)], Petra Pustinjaka [»The Preacher's Tale« (42–52)], Bohemunda I. [»March of the Princes« (54–67)] i vojske koja opsjeda Antiohiju [»The Longest Winter« (68–81)]. Potom slijedi opis opsade Jeruzalema 1099. godine [»Jerusalem« (82–95)] i razdoblja neposredno nakon osvajanja Jeruzalema, dajući panoramski pregled stanja krajem 11. stoljeća na svim prostorima koje je do tog trenutka spomenuo u knjizi [»Dividing the Spoils (97–106)].

Kingdom of Heaven, drugi dio knjige, započinje nekoliko godina nakon završetka događaja opisanih u prvom dijelu, početkom 12. stoljeća te će sadržajno ostati u njemu. Donosi izvještaj o »rastu i razvoju križarskih država u Siriji i Palestini«, ali svraća čitateljevu pozornost i na sukobe koji traju na Iberskom poluotoku. Poglavlje naslovljeno »Sigurd Jerusalemfarer« (109–120) pred čitatelja stavlja naraciju o Sigurdu I., kralju Norveške, koji se uspeo na tron u mladoj dobi od 13 godina, a sada sudjeluje u križarskim pothvatima. Poglavlje »Fields of Blood« (121–133) donosi perspektivu na događaje 1111. godine koju ima kalif Al-Mustazhir bi-Allah i islamska strana u nemilim sukobima koji traju preko desetljeća. Naredna poglavlja donose perspektivu kralja Balduina II. i okolnosti osnutka templara na kojima je naglasak u poglavlju naslovljenom »A New Knighthood« (134–145), da bismo potom upoznali Melisendu, Balduinovu kći i nasljednicu [»Meliden-de the Magnificent« (146–157)]. Poglavlje pod naslovom »The Swords of Our Fathers« (158–167) opisuje recepciju pada Edese na Zapadu, a poglavlje »Converted or Deleted« (168–181) zauzeće Tripolija pod Jurjem Antiohijskim (ministar na dvoru kralja Rogera II.). Poglavlje »History Repeating« (182–195) ponovno u fokus dovodi Anu Komnen,

sada ženu od 64 godine (1147.), koja u samostanu okuplja dvor učenjaka, da bi u drugom dijelu pažnju posvetio Eleonori od Akvitanije. Poglavlje pod naslovom »The Race for Egypt« (196–208) tumači događaje u Egiptu nakon ubojstva kalifa al-Zafira, dok poglavlje »Because of Our Sins« (210–223), završno poglavlje ovog dijela knjige, donosi izvještaje o potresnim događajima islamskog svijeta 12. stoljeća, koji su poremetili poluge moći oprezno postavljene među sunitima i šijitima.

Posljednji, treći dio knjige *The Harvest of the Earth* u svojih devet poglavlja »ocrtava očajne pokušaje zapadnog kršćanstva da natrag osvoji Jeruzalem tijekom prve polovine 13. stoljeća«, ali završava 1492. godine, tj. okončanjem Rekonkviste. Poglavlje naslovljeno »Lionesses and Lionhearts« (227–242) donosi usporedne pripovijesti o Margareti od Beverlyja i Rikardu Lavljeg Srca. Nadalje, poglavlje »Consumed by Fire« (243–260) prikazuje početak 13. stoljeća iz perspektive Venecije (tj. njezina vremenog dužda Dandola), a požar iz naslova poglavlja odnosi se na pljačku i palež Zadra 1202. godine kao i na osvajanje Carigrada 1204. godine. Poglavlje pod naslovom »Enemies Within« (262–276) seli nas na Baltik. Ondašnju situaciju promatramo kroz oči Alberta, biskupa Rige, i njegove odnose s papom Inocentom III., dok nas poglavlje »The River of Paradise« (278–294) odvodi u Friziju, »današnju Nizozemsku« te se susrećemo s propovijedanjem Olivera iz Kölna i događajima koji su obilježili prvi petinu 13. stoljeća. Poglavlje pod naslovom »Immutator Mundi« (295–310) tumači ulogu Hermanna von Salza, kao meštra teutonaca, u događajima koji su se odigravali između muslimanskih i kršćanskih sila na pijesku Bliskog istoka, zajedno s ulogom Fridrika II. iz dinastije Hohenstaufen. Sljedeće poglavlje »Khans and Kings« (311–325) približava nas polovici 13. stoljeća. Pad poljskog grada Liegnitza u travnju 1241. uprizoruje ono što se događalo s mnogim drugim gradovima koji su bili pod napadom mongolskih snaga, kao i posljedice koje je mongolski upad u europske prostore imao za križarske vojne. Nadalje, poglavlje pod naslovom »The Enemy from Hell« (326–341) pokazuje oštrinu mongolske diplomacije i ukazuje na njihove vojne uspjehe, koji kao da nemaju kraja. Poglavlje nas upoznaje s vojnim neuspjesima europskih kršćanskih snaga koji su krajem 13. stoljeća doveli do »očišćenja od Franaka« na prostoru Sirije. Poglavlje »Fragments and Dreams« (342–352) s protagonistom Marinom Sanudom, izdankom bogate venecijanske plemićke obitelji, daje naznake o pokretanju nove križarske vojne, koja je okupirala mnoga europska srca i umove krajem 13. i početkom 14. stoljeća. Posljednje poglavlje knjige naslovljeno »Brave New Worlds« (354–364) pred čitatelja stavlja lik engleskog kralja Henrika IV., uz zapanjujuće bogatstvo koje su neki stekli tijekom križarskih vojni te postali pravi srednjovjekovni »magnati« (autor daje primjer vojvode od Lancastera). Posljednja scena je ona povratka Kolumba u Lisabon početkom svibnja 1493. godine.

Epilogom se autor koristi kao mjestom komentara na nemile događaje u Chrischurchu na Novom Zelandu početkom 2019. godine, imajući u vidu da u manifestu koji se povezuje sa spomenutim višestrukim ubojstvom stoji: »Zapitaj se što bi papa Urban II. učinio?« Ističe stav povjesničara: »Sukobi srednjeg vijeka nisu naši. Taj svijet je nestao.«

Vatroslav Siketić